

study of Ak. Bakunet's story "White Horse" was considered with an emphasis on the specifics of the author's heyday.

As a result of the research, we came to the following conclusions: the use of the method contributes to a deeper analysis of the taught material, a multi-level and comprehensive knowledge of the material by students, a large-scale presentation of a work of art, the creation of a more interesting and meaningful lesson.

Keywords and phrases: consultation, eloquence, ideological problems, means of imagery, philosophy.

Получено: 01.03.2022

Received 01.03.2022

Рассмотрено: 28.03.2022

Reviewed 28.03.2022

Принято: 29.03.2022

Accepted 29.03.2022

371.3(809.436.2)

DOI <https://doi.org/10.46991/ai.2022.7.1.122-129>

ՀԱՅԱԼԵԶՈՒ ԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ԱՂԻՐԵԶԱՆԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՄԵ- ԹՈՂԱԿԱՆ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

**Մովսիսյան Լիլիթ
Աղաջանյան Ամալյա**

Երևանի պետական համալսարան, Հայաստան

Համառոտ ներածություն: Չնայած հայալեզու լսարանում աղբրեջաներենի դասավանդումը չունի երկար տարիների պատմություն, սակայն կարող ենք պնդել, որ այն արդեն ունի հստակ մշակված ծրագիր ու մեթոդաբանություն: Հաշվի առնելով մի շարք օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ գործոններ՝ հարկ է նշել նաև լեզվի ուսումնասիրման ռազմավարական նշանակությունը: Աղբրեջաներենի դասավանդման մեջ գործածվում են զանազան մեթոդներ և տեխնոլոգիական լուծումներ, որոնց շնորհիվ լեզվի ուսուցումը տարբեր մասնագիտական ուղղվածություն ունեցող ֆակուլտետներում իրականացվում է միմյանցից հստակ տարբերվող մոտեցումներով ու մեթոդներով: Ոլորտում առկա անելիքներն ու խնդիրները լուծելու համար էլ առաջարկվում են կոնկրետ քայլեր, որոնց արդյունքում աղբրեջաներենի ուսուցումը կդառնա ավելի արդյունավետ, հազեցած ու նպատակային:

Բանալի բառեր: Աղբրեջաներեն, մեթոդ, հայալեզու լսարան, արևելագիտության ֆակուլտետ, կովկասագիտություն, ուսանող, դասընթաց, ուսումնական գործընթաց

Հիմնախնդիրը: Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդաբանությունը մշտապես եղել է հետազոտողների ու դասավանդողների ուշադրության կենտրոնում: Հաշվի առնելով ոլորտի զարգացման ներկայիս միտումներն ու տեմպերը՝ նույնիսկ որոշ գիտնականներ օտար լեզուների դասավանդման մեթոդաբանությունը համարում են առանձին գիտաճյուղ [3, էջ 7]: Աղբրեջաներենի դասավանդումը հայալեզու լսարանում ունի առանձնահատուկ կարևորություն և նշանակություն՝ հաշվի առնելով մի շարք գործոններ:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական հետազոտությունների և հրատարակությունների վերլուծություն: Ադրբեջաներենի որպես օտար լեզու դասավանդելու վերաբերյալ գրականությունն ու ուսումնասիրությունները սակավ են և գերազանցապես գրված են հենց ադրբեջանցի հեղինակների կողմից, ինչը հանգեցնում է հարցի միակողմանի դիտարկմանը: Այն ունի նաև իր օբյեկտիվ պատճառները, քանի որ ադրբեջաներենը որպես օտար լեզու ուսուցանվում է քիչ ուսումնական հաստատություններում, որտեղ էլ մշակվել են համապատասխան ծրագրեր, մեթոդներ ադրբեջաներենի դասավանդման համար: Անշուշտ կան առանձին ձեռնարկներ, դասագրքեր նախատեսված օտարալեզու ուսանողների՝ ադրբեջաներեն սովորելու համար, որտեղ սակայն ընդհանուր մեթոդական հարցերին գրեթե անդրադարձ չկա:¹

Հողվածի նպատակը: Հետազոտությունը նպատակ է հետապնդում ներկայացնելու ադրբեջաներենի ուսուցման մեջ կիրառվող հիմնական մեթոդներն ու մոտեցումները, ցույց տալ նորագույն տեխնոլոգիաների կիրառմամբ նոր հմտությունների ձեռքբերման եղանակները, նպաստել ադրբեջաներենով զբաղվողների մասնագիտական աճին ու հմտությունների զարգացմանը ինչպես նաև վեր հանել ոլորտում առկա խնդիրները, հստակեցնել հետագա անելիքները:

Գիտական նորույթը: Մույն աշխատանքի նորույթն այն է, որ հայալեզու ուսանողների շրջանում առաջին անգամ է անդրադարձ կատարվում ադրբեջաներենի դասավանդման խնդիրներին: Մեր հետազոտությունն ունի ինչպես տեսական, այնպես էլ գործնական նշանակություն, քանի որ պարունակում է ադրբեջաներենի ուսուցման գործընթացում կիրառվող հստակ, կոնկրետ մեթոդներ:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Խորհրդային Միության փլուզումից և Ադրբեջանի Հանրապետության հռչակումից հետո երկրի իշխանության ձեռնարկած առաջնային քայլերից մեկը դարձավ ադրբեջաներենին պետական լեզվի կարգավիճակ տալը: 2001 թվականից հետո, երբ ուժի մեջ մտավ «Պետական լեզվի գործածության կատարելագործման մասին» Ադրբեջանի նախագահի հրամանագիրը², երկրի հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում մեծ թափ ստացան ադրբեջաներենի որպես պետական լեզվի կարգավիճակի ամրապնդմանն ուղղված աշխատանքները: Պետական հովանավորության պայմաններում ադրբեջանցի մտավորականները հրատարակեցին ադրբեջաներենի քերականության ուսումնասիրմանը նվիրված տարբեր աշխատություններ [5, էջ 11]՝ դասագրքեր, բառարաններ, ուսումնական ձեռնարկներ և այլն³:

¹ Օւթ. Исмаилова Л. Г., Насилов Д. М., Азербайджанский язык для стран СНГ, Москва, ИСАА, 2007. Худазаров Т. М., Самоучитель азербайджанского языка, Баку, 2006. Учим азербайджанский самостоятельно (Ruslar üçün azərbaycan dili), Говорун, Москва, 2012. Öztopçu K., Elementary Azerbaijani, Santa Monica, California. Istanbul, 2003:

² Օւթ. <https://verotranslation.az/storage/33/365-IIQ-Az%C9%99rbycan-Respublikas%C4%B1nda-d%C3%B6vl%C9%99t-dili-haqq%C4%B1nda.pdf>,

Balayev X., Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi təşəkkül tarixindən (XVI – XX əsrlər). Bakı, “Elm və Həyat”, 2002.

³ Օւթ. Abdullayeva G., Müasir Azərbaycan dili, II hissə (Morfologiya, sintaksis), Elm və Təhsil, Bakı, 2013. Bayramov A., Məhərrəmov Z., İsgəndərzadə M., Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti (ali məktəb tələbələri üçün dərs vəsaiti), Bakı, “ULU”, 2015. Demircizadə Ə., Müasir Azərbaycan dili (Fonetika, orfoepiya, orfoqrafiya), Birinci hissə (üçüncü nəşr), Şərq-Qərb, Bakı 2007. Demircizadə Ə., Qurbanov A., Azərbaycan dilinin tarixi (Ali məktəb tələbələri üçün dərslik), Bakı, 1979. Cəfərov S., Müasir Azərbaycan dili (Leksika), İkinci hissə (üçüncü nəşr), Şərq-Qərb, Bakı, 2007. Xəlilov B., Müasir Azərbaycan dili,

Միաժամանակ ձեռնարկվում են միջոցառումներ խորհրդային ժամանակներից ժառանգություն ստացած մեծաքանակ տպագիր գրքերն արդեն լատինական տառագրությամբ վերահրատարակելու ուղղությամբ: Օտարալեզու լսարանի կողմից աղբյուրներ ենի նկատմամբ տարբեր պատճառներով առաջացած հետաքրքրության ընդլայնմանը զուգահեռ այլ լեզուներով ևս կազմվում են աղբյուրներ ենի պրակտիկ ուսուցման ձեռնարկներ, գրուցարաններ ու դասագրքեր, որոնց նպատակը կարճ ժամկետում օտարալեզու լսարանին աղբյուրներ են սովորեցնելն էր [4, էջ 9]:

Նշված գործընթացից անմասն չի մնում նաև հայալեզու լսարանը, որի համար աղբյուրներ ենի ուսուցումը ունեցել է և ունի ռազմավարական առանձնակի կարևոր նշանակություն՝ ելնելով Հայաստանի աշխարհագրական պայմաններից ու հայաղբյուրների կոնֆլիկտային հարաբերություններից:

Անկախ Հայաստանում թյուրքագիտական դպրոցը, առհասարակ հիմնված լինելով խորհրդային թյուրքագիտության հարուստ ավանդույթների վրա, ունի ամուր ու խորը հիմքեր, ինչը ևս հնարավորություն ընձեռեց ավելի երիտասարդ մասնագետներին հանձն առնելու աղբյուրներ ենի առարկայական ծրագրերի մշակման, իրականացման ու ակադեմիական հիմքերի վրա դասավանդման պատասխանատվությունը: Այսօր աղբյուրներ ենի դասավանդումը հայալեզու լսարանում արդեն ունի ինքնուրույն ձևավորած որոշակի ավանդույթներ:

Աղբյուրներ ենի ակադեմիական հետազոտության կենտրոնը Երևանի պետական համալսարանի Արևելագիտության ֆակուլտետի թյուրքագիտության ամբիոնն է, որտեղ էլ մշակված ծրագրերն ու պատրաստված ուսումնամեթոդական նյութերը հայախոս միջավայրին աղբյուրներ են սովորեցնելու հիմնական միջոցն են [2, էջ 90]: 2008 թվականից ի վեր ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետի թյուրքագիտության ամբիոնի ուսանողները հնարավորություն ունեն սովորելու աղբյուրներ են մայրենի լեզվով, ինչը շատ է հեշտացնում օտար լեզվի յուրացումը: Կախված ուսանողի կամ աղբյուրներ են սովորողի՝ լեզվի հետագա գործածության բնագավառից՝ աղբյուրներ ենի ուսուցումն իրականացվում է տարբեր մեթոդներով ու ձևերով. սա վերաբերում է նաև համալսարանական միջավայրում սույն լեզվի դասավանդմանը:

ԵՊՀ արևելագիտության ֆակուլտետին զուգահեռ, արդեն 2012 թվականից սկսած, աղբյուրներ ենը դասավանդվում է նաև ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի կովկասագիտության բաժնում: Տարբեր մասնագիտական ուղղվածություն ունեցող բաժիններում աղբյուրներ ենի՝ ակադեմիական մակարդակով ուսուցումը մասնագետների առջև խնդիր դրեց դասավանդելու լեզուն՝ գործի դնելով բոլորովին տարբեր մեթոդներ ու միջոցներ:

Ինչպես ԵՊՀ արևելագիտության, այնպես էլ պատմության ֆակուլտետներում աղբյուրներ ենի դասավանդման տարիների փորձը հնարավորություն է տալիս առանձնացնելու մի շարք գործոններ, որոնք թույլ են տալիս հստակ տարբերակում մտցնել երկու ֆակուլտետների ուսանողներին լեզուն սովորեցնելու մոտեցումների ու մեթոդների միջև: Նշենք դրանցից մի քանիսը:

İkinci nəşr, Bakı, 2013. Kazımov Q. Ş., Müasir Azərbaycan dili, Morfologiya (ali məktəblər üçün dərslik), Elm və Tehsil, Bakı, 2010. Nağısoyly M., Zeynally M., Azərbaycan dili (Abituriyentlər üçün dərs vəsaiti), Araz Kursları, 2009. Əbdülhəsənlı T., Hüseynova A., İşgüzar Azərbaycan dili (Dərs vəsaiti), Bakı, 2006. Zülfüqarlı S., Azərbaycan dili, Bakı, 2009:

◆ Թյուրքագիտական բազային կրթությունը զգալիորեն դյուրացնում է աղբբե-
ջաներենի ուսուցման գործընթացը: Թյուրքագետ ուսանողներն առավել հեշտ են հաղ-
թահարում լեզվական համեմատաբար բարդ հմտությունների փուլը՝ հաշվի առնելով
թյուրքական երկու լեզուների՝ աղբբեջաներենի ու թուրքերենի բառապաշարային և
քերականական նմանությունները¹: Դասընթացի ժամանակ գերազանցապես գործած-
վում են զուգադրական, հաճախ նաև պատմահամեմատական մեթոդները: «Պատմա-
համեմատական մեթոդի համաձայն՝ համեմատվել կարող են փաստական տվյալները
երկու կամ ավելի այնպիսի լեզուների, որոնք պատմականորեն առաջացած ընդհան-
րություններ ունեն բառապաշարի հիմնական ֆոնդի ու քերականության մեջ: Այսպիսի
լեզուները, ինչպես հայտնի է, կոչվում են ցեղակից լեզուներ, իսկ ցեղակից լեզուների
ամբողջությունը՝ լեզվական ընտանիք: Պատմահամեմատական մեթոդի նպատակն է
վեր հանել այն բոլոր ընդհանրությունները, որոնք գոյություն ունեն ցեղակից լեզուների
միջև» [1, էջ 20]: Լեզվաբան Է. Աղայանի՝ պատմահամեմատական մեթոդի նման նկա-
րագրումը ևս մեկ անգամ ցույց է տալիս, որ շատ նպատակային է սույն մեթոդի կիրա-
ռումը թյուրքագետների շրջանում, քանի որ աղբբեջաներենը ուսուցանվում է թուր-
քերենի հետ մշտական զուգահեռներ անցկացնելու, տարբերություններն ու ընդհան-
րությունները վեր հանելու միջոցով, որի արդյունքում ուսանողների մոտ արմատա-
վորվում են շատ ավելի խորքային ու հիմնարար գիտելիքներ: Ավելին, սույն մեթոդի
կիրառումը շատ ավելի հետաքրքիր է դարձնում դասապրոցեսն ու հնարավորություն է
տալիս ուսանողներին առանց դասախոսի օգնության զբաղվելու հատկապես բառերի
ու քերականական ձևերի նմանությունների և տարբերությունների ինքնուրույն ուսում-
նասիրմամբ²:

◆ Լսարանում արագ յուրացվում են այն քերականական ձևերն ու , որոնք առկա
են թուրքերենում, իսկ գոյություն ունեցող հնչյունական, ձևաբանական, շարահյու-
սական համակարգի տարբերություններն ընկալելը չի պահանջում մեծ ջանքեր ու
ժամանակ, օրինակ՝ աղբբեջաներենում առկա որոշ հնչյունների արտաբերումը, վերջա-
ժանցներում առկա հնչյունական տարբերությունները, բայական համակարգում որոշ
բայերի՝ այլ կազմություն ու գործածություն ունենալը, շաղկապների գործածության
առանձնահատկությունները և այլն:

◆ Պատմահամեմատական մեթոդից բացի՝ դասապրոցեսի ընթացքում արդյու-
նավետ է կիրառել նաև քերականական թարգմանության մեթոդն աուդիո-լեզվական
մեթոդի հետ համատեղ: Այստեղ կրկին լեզվական նյութի յուրացմանը նպաստում է
թուրքերենին տիրապետելու ու այդ լեզվով միջինից բարդ տեքստեր թարգմանելու,
լուսմներ կատարելու փորձը և այլն:

¹ Օնթ. – աղբբեջաներենը պատկանում է թյուրքական լեզուների օղուզական խմբի օղուզասելջուկյան ենթա-
խմբին, որը ձևավորվել է օղուզների՝ 8-13-րդ դդ. և սելջուկների՝ 11-13-րդ դդ. միջավայրում, որոնք ծագում են
արևելյան և մասամբ արևմտյան հին օղուզական լեզվի հատկանիշներ պահպանած թյուրքական ցեղերի
բարբառներից: Դրանց հիման վրա հետագայում կազմավորվեցին ժամանակակից աղբբեջաներենը, թուրքմե-
ներենը, թուրքերենը և գագաուզերենը: Ցեղակից լեզուներից աղբբեջաներենն ամենից շատ ընդհանրու-
թյուններ ունի թուրքերենի հետ, սակայն տարբերությունները ևս ակնհայտ են:

² Օնթ. – թյուրքական լեզուներն իրենց ձևավորման և զարգացման ողջ ընթացքում գտնվել են արաբապա-
րակական մշակույթի ազդեցության տակ, ինչն էլ մեծ հետք է թողել այս լեզուների բառապաշարի վրա՝ ար-
տահայտվելով արաբերեն ու պարսկերեն փոխառություններով: Ինչ վերաբերում է աղբբեջաներենին, ապա
պետք է հավելել, որ այն իր ձևավորման սկզբնական փուլում մեծապես կրել է նաև ռուսերենի ազդե-
ցությունը, իսկ ժամանակակից խոսակցական աղբբեջաներենում դիտվում է ռուսերեն փոխառությունները
թուրքերեն համարժեքներով փոխարինելու միտում:

Վերը թվարկված բոլոր դրական գործոններից բացի՝ անդրադառնանք նաև որոշ ղեկավարությունների: Փաստ է, որ մինևսյն լեզվախմբին պատկանող լեզուների ուսուցումը, այն էլ միաժամանակ, ունի նաև իր բացասական կողմերը: Ուսանողների շրջանում հասկապես աղբրեջաներենի ուսուցման սկզբնական փուլում հաճախ են արվում սխալներ թուրքերենին տիրապետելու արդյունքում: Երկու լեզուները, ունենալով բազմաթիվ ընդհանրություններ ու նմանություններ, միաժամանակ ունեն ակնհայտ տարբերություններ լեզվական բոլոր մակարդակներում, ինչի արդյունքում հանդիպում ենք այնպիսի երևույթների, երբ ուսանողը ակամայից միաժամանակ կիրառում է թուրքերենի ու աղբրեջաներենի լեզվական կանոնները: Հիմնական բարդությունը լեզվի ուսուցման առաջին փուլում արևելագետ ուսանողների մոտ նկատվում է աղբրեջաներենի որոշ հնչյունների ճշգրիտ արտաբերման առումով: Սա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ աղբրեջաներենում առկա ռ, գ, x հնչյունները, որոնք չկան թուրքերենում, որոշակի կոպտություն են հաղորդում բառերի արտասանությանը: Հետագայում արդեն ուսանողների առջև խնդիր է դրվում տարանջատելու երկու լեզուների այն բառերը, որոնք իմաստով նույնն են, բայց արտասանությամբ տարբեր: Նման իրավիճակից դուրս գալու լավագույն տարբերակն էլ աուդիո-լեզվական մեթոդն է, որը լրացնում է այն բացը, որն առաջացնում է լեզվակիրների հետ շփման անհնարիությունը:

♦ Կովկասագիտության բաժնի ուսանողների պարագայում աղբրեջաներենը նոր լեզու է, որն իր կառուցվածքով բոլորովին նման չէ հայերենին: Ապագա կովկասագետները չեն տիրապետում նաև որևէ արևելյան, մասնավորապես թուրքական լեզվի: Սույն գործոնը բարդացնում է լեզվի ուսուցման գործը, ինչը պահանջում է ավելի շատ ժամանակ, ավելի շատ ջանքեր, բազմազան մեթոդներ ու բոլորովին այլ մոտեցում: Այստեղ արդեն, ի տարբերություն թուրքագիտության բաժնի, նպատակային է կիրառել լեզվի ուսուցման կառուցվածքային (նկարագրական) մեթոդը, որի արդյունքում ուսանողներն ուսումնասիրում են աղբրեջաներենը որպես մեկ ամբողջական կառուցվածք՝ իր բոլոր բաղադրիչներով ու տարրերով: Այբուբենի ուսուցումից սկսած մինչև թուրքական լեզուներին բնորոշ ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի հստակ ընկալումն ու կիրառումը պահանջում են ավելի մեծ ջանքեր ու ուղղորդված, մշակված աշխատանք:

♦ Բացի կառուցվածքային մեթոդից՝ այստեղ կիրառվում է նաև ընդհանուր համեմատությունների մեթոդը՝ հաշվի առնելով աղբրեջաներենի ուսուցումը հայերենի միջոցով: Ընդհանուր համեմատությունների մեթոդի շնորհիվ հնարավոր է դառնում երկու ոչ ցեղակից լեզուների՝ աղբրեջաներենի ու հայերենի քերականությունների համեմատական ուսումնասիրումը: Ի տարբերություն թուրքագետ ուսանողների՝ կովկասագետներին անհրաժեշտ է գրեթե երկու տարի աղբրեջաներենի ողջ քերականությունն ուսումնասիրելու և այն յուրացնելու համար: Ընդհանուր համեմատությունների մեթոդի օգնությամբ մշտական զուգահեռներ են անցկացվում հայերենի ու կառուցվածքով հայերենից խիստ տարբերվող, կցական լեզու համարվող աղբրեջաներենի միջև: Ուսանողներին պարբերաբար ներկայացվում են այն հիմնական տարբերությունները, որոնք առկա են հայերենում ու աղբրեջաներենում ինչպես ձևաբանության, այնպես էլ շարահյուսության մեջ:

♦ Կովկասագետ ուսանողների պարագայում մեծ ուշադրություն է դարձվում մասնագիտական ուղղվածություն և բառապաշար ունեցող տեքստերի ընթերցանությանն ու թարգմանությանը: Մասնավորապես դասերի ընթացքում ընդգրկվում են

այնպիսի տեքստեր, հողվածներ, հոլովակներ, որոնք վերաբերում են հենց լեզվակիր երկրի Ադրբեջանի պատմությանը, աշխարհագրական դիրքին, քաղաքական իշխանությանը և վերջինիս վարած քաղաքականությանը, մասնավորապես Հայաստանի հետ հարաբերություններին, Արցախի հարցին և այլն: Այս պարագայում արդեն կիրառվում է թարգմանական մեթոդը: Ճիշտ է, առայժմ գոյություն չունի հատուկ մասնագիտացված տեքստերի, թարգմանական նյութերի հավաքածու կամ ձեռնարկ, սակայն դա չի խոչընդոտում, որ ուսանողները ունենան հարուստ բառապաշար՝ հագեցած մասնագիտական եզրույթներով ու արտահայտություններով:

♦ Հաշվի առնելով կովկասագետների մասնագիտական պահանջներն ու հետագայում վերջիններիս կողմից ադրբեջաներենի կիրառման ոլորտները՝ դասապրոցեսի ընթացքում բավականաչափ ուշադրություն և ժամանակ է հատկացվում նաև մեդիագրագիտության կանոններին: Ոչ բոլորին է հասու մեդիատեքստում, այսպես կոչված, իրական և կեղծ տեղեկատվությունը տարբերելու, գլխավոր ու երկրորդական նշանակության տեղեկությունները առանձնացնելու կարողությունը: Ադրբեջաներենի պարագայում մեդիագրագետ լինելու խնդիրը շատ ավելի արդիական և սուր է դրված: Հայտնի է, որ համացանցը պարզապես հեղեղված է կեղծ տեղեկություններ, չստուգված տվյալներ պարունակող տեքստերով, տեսանյութերով և այլն, և ուսանողը դեռ սովորելու ընթացքում պետք է աստիճանաբար տարանջատի իրականն ու կեղծը, պարզի տեղեկատվության աղբյուրը, ստուգի հավելյալ՝ ավելի հավաստի աղբյուրներով և այլն: Ուստի մեդիատեքստերը դիտարկվում են որպես բնագրային նյութեր, որոնք բովանդակում են լեզվաբանական, սոցիալ-մշակութային, միջմշակութային, լեզվահոգեբանական տվյալներ, որոնց հստակ վերլուծությունը հնարավորություն է ընձեռում ձևավորելու որակյալ, գրագետ մասնագետներ: Այստեղ հիմնականում օգտվում են թարգմանական մեթոդից աուդիո-լեզվական մեթոդի հետ համատեղ:

Եզրակացություններ: Այսպիսով՝ ԵՈՂ երկու ֆակուլտետներում ադրբեջաներենի դասավանդման տարիների փորձի և սույն հետազոտական աշխատանքի արդյունքում կարող ենք պնդել. ա) չնայած նշված երկու ֆակուլտետներում էլ գործ ունենք հայալեզու լսարանի հետ, լեզվի ուսուցման մեթոդի ընտրությունը կախված է ուսանողների մասնագիտական կողմնորոշումից ու հետաքրքրությունների շրջանակից, բ) թուրքերենի բազային կրթությամբ ուսանողների պարագայում շատ ավելի նպատակային է պատմահամեմատական մեթոդի կիրառումը՝ աուդիո-լեզվական մեթոդի հետ համատեղ, գ) լեզվաբանական ուղղվածություն չունեցող ֆակուլտետում ադրբեջաներենի ուսուցումը հնարավոր է դառնում մի շարք այլ մեթոդների՝ կառուցվածքային, ընդհանուր համեմատությունների, թարգմանական և աուդիո-մեթոդների համատեղ կիրառման արդյունքում:

Առաջարկություններ: Ադրբեջաներենի դասավանդումն ավելի արդյունավետ և հագեցած դարձնելու համար առաջարկում ենք համագործակցել հարակից մասնագիտությունների գծով անհատ հետազոտողների ու գիտական կազմակերպությունների հետ, քանի որ ադրբեջաներենը՝ որպես դասավանդվող առարկա, չի կարող ուսումնասիրվել մեկուսի: Հայալեզու լսարանին ադրբեջաներեն դասավանդելու գործում դեռ շատ անելիքներ, խնդիրներ և ծրագրեր կան, որոնք իրականացնելու համար անհրաժեշտ են համատեղ ու նպատակաուղղված ջանքեր, թիմային աշխատանք, նորանոր տեխնոլոգիաների և տարբեր մեթոդների մշակում ու կիրառում:

О НЕКОТОРЫХ МЕТОДИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЯХ ПРЕПОДАВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА В АРМЯНОЯЗЫЧНОЙ АУДИТОРИИ

Мовсисян Лилит
Агаджаниян Амалия
ЕГУ, Армения

Аннотация

Ключевые слова: азербайджанский язык, метод, армяноязычная аудитория, факультет востоковедения, кавказоведение, студент, курс, учебный процесс

В данной статье представлено описание методических особенностей преподавания азербайджанского языка в армяноязычной аудитории, в частности, говорится о проблемах, возникающих при преподавании азербайджанского языка как иностранного на факультетах разного профиля. В статье рассказывается о процессе создания учебников азербайджанского языка в Азербайджане после установления в Азербайджане независимости, что было направлено на расширение географических границ преподавания азербайджанского языка. Не осталась в стороне от этого процесса и Армения, где ряд объективно-субъективных факторов способствовал началу преподавания азербайджанского языка. Цель исследования –

представить основные методы, подходы, используемые в обучении азербайджанскому языку, цель которых – сделать процесс обучения более доступным и интересным, а также решить проблемы и задачи в этой области. Актуальность работы заключается в том, что хотя преподавание предмета не имеет богатой истории, мы можем констатировать о наличии уже сложившихся принципов, благодаря которым обучение азербайджанскому языку организовано достаточно эффективно и целенаправленно. В результате исследования стало ясно, что есть предпосылки для изучения азербайджанского языка как тюркского языка и существуют все необходимые условия для эффективного и системного обучения. При этом обозначены проблемы, с которыми предстоит столкнуться «методистам» и педагогам. Отдельно анализируются возможности предоставления дидактически-профессиональных учебно-методических материалов, используемых в курсе, благодаря чему повышается мотивация студентов к углубленному изучению языка.

Авторами отмечается, что в зависимости от профессиональной направленности того или иного факультета преподаватель при обучении использует различные методы, в результате чего обучение языку становится более эффективным, целенаправленным и интересным. В учебном процессе очень важна роль обучающих видео материалов, благодаря которым у учащихся развиваются навыки аудирования, понимания устной речи и ее воспроизведения. Благодаря диалогу и сотрудничеству между студентами и преподавателем, студенты заканчивают курс с теоретическими и практическими знаниями, которые они применяют в своей дальнейшей профессиональной деятельности.

ON SOME METHODOLOGICAL PECULIARITIES OF TEACHING AZERBAIJANI IN THE ARMENIAN-SPEAKING CLASSROOM

Movsisyan Lilit
Aghajanian Amalya
YSU, Armenia

Summary

Keywords: Azerbaijani, method, Armenian-speaking classroom, faculty of oriental studies, Caucasus Studies, student, course, educational process

The article is dedicated to the current methodological issues of teaching Azerbaijani in the Armenian-speaking classroom, in general, and the problems that arise during the teaching of the Azerbaijani language as a foreign language in the faculties of different academic backgrounds, in particular. The article talks about the process of creating textbooks that gained momentum in that country after the independence of Azerbaijan, which at the same time aimed to increase the geographical boundaries of the teaching of the Azerbaijani language. Armenia was not left out of this process, where a

number of objective-subjective factors contributed to the beginning of the teaching of the Azerbaijani language. The aim of the research is to present the main methods used in teaching Azerbaijani, the means of making the teaching process more accessible and interesting, the approaches, the existing problems and things to do in the field. Separate points refer to the ability to provide didactic-professional teaching materials used in the course, due to which students' motivation to study the language in depth increases. The urgency of the work is that although the subject does not have a long teaching process, we can state that there are already established principles, due to which the teaching of Azerbaijani language is organized quite effectively and purposefully. As a result of the research, it becomes clear that as a Turkic language, there are all the necessary conditions for teaching Azerbaijani, so that the teaching is organized in a systematic, clear manner. At the same time, the problems and things to be faced by the "methodologists" of the teachers are outlined.

Depending on the professional direction of a particular faculty, the teacher uses various teaching methods, as a result of which language teaching becomes more effective, targeted, and interesting. The role of instructional videos is very important in the teaching process, due to which students develop the skills of listening, comprehending and retelling the spoken word. Due to the student-lecturer communication and cooperation, students complete the course having gained both theoretical and practical knowledge, which they apply in their further professional activities.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Աղայան Է., Պատմահամեմատական մեթոդը և նրա դերը լեզվաբանության մեջ, Տեղեկագիր Հայկական ՍՍՌ գիտությունների ակադեմիայի. հասարակական գիտություններ, N 11, 1950:
2. Մովսիսյան Լ., ԵՊՀ-ում ադրբեջաներենի դասավանդման խնդիրների և մեթոդների շուրջ, Արևելագիտության հարցեր (17), Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2020, էջ 89-96:
3. Методика преподавания иностранного языка, учеб.пособие под. ред. Т.П. Леонтьевой, 3-е издание, Минск, 2017.
4. Öztopçu K., Elementary Azerbaijani, Santa Monica, California. Istanbul 2003.
5. Zülfiqarlı S., Azərbaycan dili, Bakı, 2009.

Получено: 26.03.2022

Received 26.03.2022

Рассмотрено: 28.03.2022

Reviewed 28.03.2022

Принято: 15.04.2022

Accepted 15.04.2022